

Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen stelt jaarverslag '**Recht op onderwijs uitgelicht**' voor in Vlaams Parlement

Inzetten op recht op onderwijs van jongeren in geslotenheid begint al voor de plaatsing: als er nog een thuisschool is, is er veel mogelijk

Vrijwillige maandcommissarissen van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen (CVTJ) bezoeken elk maand jongeren die leven in geslotenheid om mee toe te zien op hun rechten. Na elk bezoek maken de maandcommissarissen een verslag op. Elk jaar bundelt de CVTJ die verslagen in haar jaarverslag. Dit jaar werpt het jaarverslag van de CVTJ extra licht op het recht op onderwijs.

'Ook al dragen die jongeren een rugzak mee en leven ze in geslotenheid, onderwijs blijft erg belangrijk. Het is een fundamenteel **recht van elk kind** én het geeft hoop en perspectief. Het plant niet alleen zaadjes voor de toekomst. Ook in het hier en nu kan het een hefboom zijn. Het kan bijdragen aan welbevinden, eigenwaarde, en sociale contacten.' *Caroline Vrijens, voorzitter van de CVTJ en Vlaams kinderrechtencommissaris*

Onderwijs is cruciaal voor het welzijn en de toekomst van jongeren. Ook voor jongeren die opgroeien in een gemeenschapsinstelling of in een voorziening veilig verblijf, verblijven.

'Ik ben er door dit jaar. Ik was echt blij. Ik had het niet verwacht. Al vanuit mijn psychiatrisch ziekenhuis kon ik de examens doen. Daarna volgde ik deels van hieruit les en deels op school. Dat was hard werken.' *Een jongere in een veilig verblijf*

'Als voorzieningen, instellingen, CLB en scholen goed **samenwerken** en zich aanpassen aan het traject van de jongere, gebeuren er mooie dingen.' *Caroline Vrijens*

Zowel jongeren, leerkrachten als begeleiders in gemeenschapsinstellingen en in voorzieningen veilig verblijf botsen op **drempels en uitdagingen** op verschillende fronten tegelijk.

Ondanks de soms grote inspanningen van voorzieningen en duizendpoten van leerkrachten en begeleiders is het niet altijd vanzelfsprekend om de jongeren kwaliteitsonderwijs aan te bieden op maat.

De onderwijskansen van jongeren in geslotenheid beginnen vaak al vóór ze geplaatst worden: als er nog een thuisschool is, is er veel mogelijk. In geslotenheid is onderwijs op maat niet evident. Er is een grote diversiteit tussen de jongeren en ze hebben vaak een versnipperd schoolparcours.

De commissie waardeert de inspanningen die de gemeenschapsinstellingen de voorbije jaren leverden. Ook voor de jongeren in voorzieningen voor veilig verblijf worden heel wat inspanningen geleverd maar het kader waarin ze onderwijs kunnen geven schiet tekort. Vier uur per week een leerkracht tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH) is niet genoeg.

Voor al die jongeren vraagt het recht op onderwijs blijvende aandacht van beleidsmakers, zowel binnen welzijn als onderwijs, en van de voorzieningen en samenwerkingspartners.

De CVTJ sprak met jongeren in geslotenheid, hun leerkrachten, begeleiders en verantwoordelijken

De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstituten praatte met jongeren in gemeenschapsinstellingen en voorzieningen voor veilig verblijf, en met hun leerkrachten, begeleiders en verantwoordelijken.

We spraken over hun recht op onderwijs, over hun toekomstdromen en over de mensen die hun onderwijs proberen te garanderen, zodat ze die toekomst kunnen realiseren. We polsten naar de drempels en de uitdagingen die jongeren, leerkrachten, begeleiders en verantwoordelijken ondervinden, en naar hun verwachtingen voor dat onderwijs.

‘We kregen mooie verhalen te horen. Maar ook verhalen die aantonen hoe de specifieke context van geslotenheid en de grote diversiteit tussen jongeren de instellingen en voorzieningen voor grote uitdagingen plaatst.’ Caroline Vrijens.

Als er voor de plaatsing nog een thuisschool is, is veel mogelijk

Als het kan, blijven jongeren liever gewoon naar hun thuisschool gaan.

De jongeren blijven dan in hun thuisschool ingeschreven, volgen les vanuit hun instelling of voorziening, digitaal of fysiek als het kan. Ook veel begeleiders en leerkrachten vinden dat de gezondste keuze voor jongeren.

‘We kunnen bergen verzetten als er nog een thuisschool is.’ Een leerkracht

‘Voor wie het aankan, is dat het gezondst om sociale relaties te kunnen opbouwen en ook om eens buiten deze vier muren te zijn.’ Een begeleider

De realiteit toont dat **de thuisschool de jongere te vaak loslaat**. Voorzieningen missen vaak een duidelijk aanspreekpunt in de thuisschool of de externe school, iemand die de jongere en zijn onderwijs traject mee opvolgt, bij wie de jongere altijd terecht kan.

In geslotenheid is onderwijs op maat niet evident

Er is een grote diversiteit tussen de jongeren

Veel jongeren hebben een versnipperd schoolparcours. Alleen een minderheid heeft nog een goede band met de thuisschool. Ze volgen buso tot richtingen die voorbereiden op hoger onderwijs. Er zijn ook jongeren die al een hele tijd niet meer naar school gaan.

Onderwijs voor jongeren in gemeenschapsinstellingen ging er sterk op vooruit

Jongeren in **gemeenschapsinstellingen** volgen les op de eigen campus of een andere campus van de voorziening zodat ze kunnen kiezen uit een ruimer aanbod. Of met toestemming van de jeugdrechter gaan ze naar hun thuisschool of een externe school. Ze krijgen gemiddeld 22 tot 23 uur les per week. In De Zande loopt sinds 1 september 2023 een pilootproject dat streeft naar een onderwijs traject dat zoveel mogelijk aansluit bij dat van de thuisschool van de jongere. Tegen september 2026 erkent het departement Onderwijs dat als erkend onderwijs met mogelijkheid tot certificering.

Onderwijs voor jongeren in voorzieningen voor veilig verblijf vraagt structureel betere omkadering

Jongeren in **voorzieningen voor veilig verblijf** krijgen vaak alleen maar tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH). Lees: in hun voorziening. Met **4 uur per week** een leraar via TOAH is het moeilijk om daar een volwaardig onderwijs traject op te zetten voor de jongeren.

Bijna alle jongeren die TOAH volgen, vinden dat ze te weinig les krijgen. Vier uur per week is niet genoeg om bij te blijven.

'Iedereen zou wel gewoon een paar uur les per dag willen, maar een hele dag is beter. Dan leer je meer. Ik krijg nu maar drie uur per week, veel te weinig. Ik zou liever terug willen naar mijn oude school, maar daar mag ik niet meer komen door mijn gedrag.' *Een jongere in een veilig verblijf*

In theorie kunnen voorzieningen de 4 uur **TOAH bundelen** voor verschillende leerlingen samen, en zo toch aan 24 uur per week komen. In de realiteit is dat niet haalbaar omdat de groep jongeren te divers en kwetsbaar is: leefgroepen met 11-jarige kinderen en 17-jarige jongeren, jongeren met ernstige psychiatrische problemen, slachtoffers van tienerpooiers, jongeren die beschermd moeten worden tegen hun omgeving.

Onderwijs op maat houdt rekening met de situatie van jongeren en vraagt flexibiliteit

Ze hebben soms andere afspraken overdag, zoals therapie of politieverhoren. En niet iedereen is klaar voor een voltijds lesprogramma. Voor sommigen is onderwijs tijdelijk niet haalbaar. Dan is het extra belangrijk op maat te werken en ze in hun eigen tempo opnieuw onderwijs of een alternatief dagprogramma aan te bieden.

De commissie vraagt:

- **Zet als overheid volop in op schooltrajecten buiten de muren van de voorziening en ondersteun alle betrokkenen om dat te realiseren.**

Thuischolen, 'nieuwe' scholen en CLB's moeten hun verantwoordelijkheid nemen en mogen de jongere niet loslaten.

- **Zorg voor een volwaardig onderwijs traject voor jongeren in voorzieningen veilig verblijf.**

4 uur per week een leraar via TOAH is niet genoeg. Mik hoger dan het recht op TOAH. Schakel leerkrachten in met expertise in lesgeven aan jongeren met specifieke onderwijsbehoeften in specifieke settings.

- **Start het onderwijs zo snel mogelijk op na een plaatsing.**

In alle voorzieningen en instellingen begint op dag 1 van de plaatsing de moeilijke zoektocht naar informatie over het schooltraject. We moedigen de voorzieningen en thuischolen aan om zo snel mogelijk te zorgen voor onderwijs, bijvoorbeeld afstandsonderwijs. Spoor gebroken onderwijs trajecten sneller op: hoe kan sneller duidelijk worden welk CLB het aanspreekpunt is en hoe het onderwijs traject van een jongere er tot dan uitziet?

- **Zorg voor onderwijs op maat van de jongere, ook in het aantal lesdagen en lessen.**

We vragen aan de thuischool of externe school om jongeren die geen voltijds programma aankunnen, een programma op maat aan te bieden, en flexibel in te spelen op de bijzondere noden van de jongere. Een intern aanbod zou minstens halftijds moeten zijn, met lessen in groep en individuele lessen. Wie meer aankan dan dat interne aanbod, moet de kans krijgen om meer dan een halve dag in een gepaste ruimte zelfstandig te werken met gepast materiaal.

- **Voorzie in een volwaardig alternatief dagprogramma als onderwijs niet haalbaar is voor de jongere.** Als de jongeren dat niet extern kunnen volgen, moet dat intern beschikbaar zijn.
- **Neem als jeugdrechter het onderwijs traject mee in overweging als je een jongere plaatst in een gesloten voorziening.** Loopt het nog goed op school? Wegen de voordelen van geslotenheid dan op tegen de nadelen?

De Commissie pleit al langer voor een breder onderwijsaanbod en certificering van onderwijs in gemeenschapsinstellingen. De instellingen breiden hun aanbod uit met campusoverschrijdend onderwijs, werken samen met externe scholen, en zijn in transitie naar erkend onderwijs. De Commissie verwelkomt de nieuwe regelgeving van 17 mei 2024, die een sterke basis legt voor volwaardig onderwijs op maat van elke jongere, met diploma's als dat haalbaar is.

Einde bericht

Het volledige jaarverslag kunt u downloaden op www.cvtj.be

Interview met Caroline Vrijens, voorzitter van de Commissie van Toezicht en kinderrechtencommissaris?
Contacteer Hilde Cnudde
hilde.cnudde@vlaamsparlement.be
0473-98 04 07

Meer info over de CVTJ: Leen Ackaert, secretaris Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen
leen.ackaert@vlaamsparlement.be
0471 220 230

Dit is de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen

De Commissie, dat zijn 35 vrijwillige maandcommissarissen die elke maand op bezoek gaan in de gemeenschapsinstellingen, voorzieningen veilig verblijf en GES+-voorzieningen in Vlaanderen en in het Vlaams Detentiecentrum.

De maandcommissarissen zijn vrijwilligers die het reilen en zeilen in de voorziening opvolgen. Ze praten er met jongeren en begeleiders. Ze luisteren naar wat er leeft, naar wat jongeren bezighoudt. Zo waken ze mee over de rechten van de jongeren.

De maandcommissarissen komen in voorzieningen met een mandaat tot geslotenheid:

- Gemeenschapsinstellingen: 324 plaatsen
- Vlaams Detentiecentrum: 8 plaatsen
- Private voorzieningen voor veilig verblijf (voor jongeren in een verontrustende situatie): 163 plaatsen in 21 organisaties, verspreid over Vlaanderen. Bijna alle organisaties zijn operationeel.
[<https://www.jeugdhulp.be/professionelen/themas/veilig-verblijf>]

In 2023 waren er 1.796 opnames verspreid over een maximumcapaciteit van 315 plaatsen in de gemeenschapsinstellingen.

<https://www.jeugdhulp.be/professionelen/themas/veilig-verblijf>

Bron: cijfers van Opgroeien: <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/jeugddelinquentie>

Wat is het verschil tussen een gemeenschapsinstelling en een voorziening veilig verblijf?

Het aanbod veilig verblijf is een gevolg van het nieuwe decreet jeugddelinquentierecht. Dat scheidt duidelijk de gesloten begeleiding van minderjarigen die een delict hebben gepleegd, van minderjarigen die door een verontrustende situatie niet in hun thuissituatie of in een open setting kunnen verblijven. Jongeren in verontrustende situaties worden vanaf 1 maart 2023 uitsluitend aan private organisaties toevertrouwd. De gemeenschapsinstellingen zijn overheidsorganisaties en geen private organisaties.

Achtergrond verblijfsduur en onderwijs

In de gemeenschapsinstellingen De Zande en De Kempen verblijven jongeren in de regel voor kort verblijf, time-out, een begeleiding van 3, 6, 9 maanden of een langdurige begeleiding voor meerdere jaren.

In gemeenschapsinstelling De Zande en De Kempen is er in theorie 22 tot 23 uur les per week.

In gemeenschapsinstelling De Grubbe verblijven de jongeren 1 maand en het hoofddoel van hun verblijf is oriëntatie en risicotaxatie. Ze krijgen 18 uur les per week.

In de voorzieningen veilig verblijf verblijven jongeren meestal 9 maanden in een leefgroep van 6 jongeren. Een jongere in een voorziening veilig verblijf heeft recht op 4 uur leraar per week, en die uren kunnen gebundeld worden voor verschillende jongeren samen.

Regelgevend kader onderwijs

Jongeren in de jeugdhulp

Het vernieuwde decreet Rechtspositie Minderjarigen in de jeugdhulp (2024) legt een stevige basis voor het recht op kwaliteitsonderwijs voor jongeren in de jeugdhulp. Onderwijs dat zoveel mogelijk aangepast

is aan de behoeften en vaardigheden, bij voorkeur in een erkende school buiten de voorziening, en dat zoveel mogelijk aansluit bij de onderwijsloopbaan van de minderjarige.

In het decreet van 17 mei 2024 dat het recht op onderwijs in de gemeenschapsinstellingen regelt en de omzendbrief die het onderwijs in een voorziening veilig verblijf en het Vlaams Detentiecentrum regelt, staat onderwijs bij de thuishoel en aansluiting bij de onderwijsloopbaan van de jongere ook helemaal vooraan. Vóór les volgen in de voorziening of de instelling zelf.

Onderwijs in gemeenschapsinstellingen

In mei 2024 kwam er een duidelijk regelgevend kader waardoor jongeren in een gemeenschapsinstelling kunnen rekenen op een volwaardig onderwijsaanbod. De transitie is volop bezig. Tegen september 2026 schakelen de gemeenschapsinstellingen over naar onderwijs door erkende scholen. Voor elke jongere komt er een onderwijstraject op maat. Jongeren kunnen lessen volgen in een school naar keuze, in de gemeenschapsinstelling zelf, of examens afleggen bij de Examencommissie. De afdeling in de gemeenschapsinstelling mikt op 22 tot 23 uur les per week.

Onderwijs in voorzieningen veilig verblijf en het Vlaams Detentiecentrum

Sinds 1 september 2024 hebben jongeren in een voorziening veilig verblijf of het Vlaams Detentiecentrum recht op tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH). Elke jongere in een voorziening veilig verblijf of in het Vlaams Detentiecentrum kan er een beroep op doen. De voorziening of het centrum werkt samen met een TOAH-school in de buurt. Doel is dat de jongere onderwijs volgt dat zo nauw mogelijk aansluit bij het curriculum van de thuishoel van de jongere. De TOAH-school krijgt daarvoor 234 euro per erkende plaats per schooljaar en 4 uur leraar per week per erkende plaats. De TOAH-leerkracht komt naar de jongere in de voorziening. In principe kunnen de TOAH-lesuren gebundeld worden, bijvoorbeeld tot 24 uur leraar per week als zes jongeren samen les krijgen. Als de jongere nog een thuishoel heeft, ondersteunt de TOAH-school het onderwijstraject van de jongere. De jongere kan in principe via synchroon internetonderwijs – Bednet – de lessen van zijn thuishoel blijven volgen.

De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstantellingen is ingebed in het Vlaams Kinderrechtencommissariaat.

Recht op onderwijs

Het recht op onderwijs is vastgelegd in de Grondwet (artikel 24) en in het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (artikel 28 en 29). Kinderen en jongeren van 5 tot 15 jaar zijn voltijds leerplichtig, jongeren tot 18 jaar deeltijds (wet op de Leerplicht).

Het recht op onderwijs en de leerplicht gelden ook voor jongeren in geslotenheid (artikel 40 van het kinderrechtenverdrag).

Het vernieuwde decreet Rechtspositie Minderjarigen bevestigt dat recht voor Vlaanderen (artikel 12/1). Volgens het decreet hebben jongeren in de jeugdhulp recht op kwaliteitsonderwijs dat zoveel mogelijk aangepast is aan hun behoeften en vaardigheden (artikel 12/1, §1). Het decreet legt de voorkeur bij een onderwijstraject in een erkende school buiten de jeugdhulpvoorziening (artikel 12/1, §1). Ook wie de voorziening niet kan verlaten, heeft niet alleen recht op onderwijs, dat moet ook erkend onderwijs zijn. Het onderwijs moet zoveel mogelijk aansluiten bij de onderwijsloopbaan van de minderjarige (artikel 12/1, §2).